

43. Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. Adopted by the Congress of Local and Regional Authorities of Europe on the 10th session. (n.d.) *salto-youth.net*. Retrieved from

<https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1510/Revised%20European%20Charter%20on%20the%20Participation%20of%20YP.pdf>

Valeriia Ovcharova,
PhD student,
Department of the Social Philosophy and Public Administration,
Zaporizhzhia National University,
66, Zhukovskogo Str., Zaporizhzhia, Ukraine

FACTORS OF EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF SOCIAL WORK WITHIN YOUTH ENGAGEMENT IN VOLUNTEERING AT THE COMMUNITY LEVEL

The article is devoted to the determination of factors that can influence the effective implementation of social work within youth engagement in volunteering within community. To conduct this study, scientific works, key researches and the legislation of Ukraine were analyzed. Due to the decentralization reform in Ukraine, community social work becomes in the center of attention. Considering that community development depends on human capacity, work with young people is a key direction of community social work. It should be noted that community social work aims not only to meet the individual needs of community residents but also to develop a community in general. Volunteering is one of the instruments of implementation of community social work and youth engagement. We think that youth engagement in volunteering within social work is effective if it contributes to community development and meets the needs of young people. Based on recent national sociological researches, we have analyzed values, interests, needs of modern youth in Ukraine and typical problems faced by communities. The results of these analyses helped to identify the following factors, which influence effective youth engagement in volunteering within community social work: subject-subject relationship, orientation on individual interest of youth and features of the motivation of their participation in the process of community problem-solving, orientation towards solving specific problems of communities.

Keywords: community social work, social work with youth, volunteering, youth, decentralization.

Подано до редакції 26.08.2020

УДК: 796.071.43:796.012.656
DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2020-3-21>

Валентина Тодорова,
доктор наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри гімнастики та спортивних єдиноборств,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна,

Валентина Сосіна,
кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри хореографії та мистецтвознавства,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
вул. Костюшка, 11, м. Львів, Україна,

Валентина Вартовник,
доцент кафедри хореографії та мистецтвознавства,
Заслужений працівник культури України,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
вул. Костюшка, 11, м. Львів, Україна,

Наталія Пугач,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри хореографії та мистецтвознавства,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
вул. Костюшка, 11, м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ РОБОТИ ТРЕНЕРА І ПЕДАГОГА ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

У статті представлені результати вивчення особливостей стилів роботи (авторитарного, демократичного, ліберального) та поведінки тренерів з техніко-естетичних видів спорту і педагогів-хореографів. Мета

роботи полягала в аналізі та порівнянні індивідуальних стилів роботи тренерів з техніко-естетичних видів спорту та педагогів танцювальних колективів і хореографічних шкіл. У дослідженні було використано групу теоретичних і емпіричних методів. В опитуванні взяли участь: 14 педагогів-хореографів з восьми танцювальних колективів, 9 педагогів державної та трьох приватних хореографічних шкіл і 18 тренерів, які працюють з представниками художньої, спортивної та естетичної гімнастики, спортивної акробатики й аеробіки, а також 118 школярів, які займаються хореографією та спортом. Результати опитування були підкріплені даними педагогічного спостереження. Проведене дослідження дало змогу виявити пріоритетні стилі роботи тренерів з техніко-естетичних видів спорту та педагогів-хореографів, які залежать від багатьох чинників, серед яких виділено вид діяльності, вікові особливості учнів, підготовленість і етап підготовки та ін. Виявлено, що авторитет тренера і педагога є визначальною умовою його успішності, ефективності впливу на учнів, а також пов'язаний з індивідуальним стилем його роботи. Отримані результати можуть бути використані в практиці роботи тренерів з техніко-естетичних видів спорту, а також педагогів танцювальних колективів і хореографічних шкіл для ефективної взаємодії у системі «педагог, тренер – учень».

Ключові слова: стилі роботи, авторитарний, демократичний, ліберальний, тренери, педагоги-хореографи, техніко-естетичні види спорту, танцювальні колективи.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми

Успішність педагогічної діяльності базується на багатьох чинниках, серед яких можна назвати низку основних: стиль роботи педагога, здатність вирішувати різноманітні завдання в процесі підготовки учнів, наявність вмінь і навичок в організації та проведенні педагогічного процесу, володіння комплексом знань у обраній галузі, налагодження та підтримання дисципліни та ін. Розглядаючи особливості роботи тренера і педагога-хореографа, можна визначити, що їхня діяльність пов'язана з розумовою й фізичною працею, які поєднують творчу, організаторську та авторську роботу. При цьому творчість у цих професіях може проявлятися у вмінні нестандартно мислити, бачити різні способи вирішення педагогічних завдань, наявності власної позиції, інтерпретації музичного матеріалу, створенні художніх творів (танцювальних композицій, змагальних вправ) тощо.

Згідно аналізу сучасної науково-методичної літератури вважається загальноприйнятною думка про те, що тренери з різних видів спорту відрізняються один від одного не тільки досягнутими результатами, але й методами, за допомогою яких вони досягли цих результатів (Ніколаєва, 2017 та ін.).

Найповніше особистість тренера, так само як і педагога хореографічного колективу, визначається стилем його керування. У зв'язку з цим автори виділяють відносно контрастні стилі керівництва, до яких належать авторитарний, демократичний і ліберальний, а також звертають увагу на існування різних типів поведінки педагогів, зазначаючи при цьому, що стилі керівництва та типи їхньої поведінки у «чистому вигляді» існують дуже рідко.

Аналіз наукової та методичної літератури, а також Всесвітньої мережі інтернет дав змогу виділити та схарактеризувати основні індивідуальні стилі роботи керівників і тренерів з різних видів спорту (Ільїн, 2012; Пристинський, 2014 та ін.).

Для досягнення успіху тип поведінки педагога повинен бути максимально адаптованим до вимог конкретної ситуації, етапу підготовки, рівня підготовленості та вікових особливостей групи, календаря змагань виступів концертів, індивідуальних особливостей учнів і т. п. Успішний педагог – це людина, яка здатна виконувати декілька ролей одночасно залежно від ни-

зки перерахованих вище чинників.

Слід зазначити, що діяльність тренера з виду спорту та педагога-хореографа у танцювальному колективі мають дуже багато спільного. Особливо якщо це стосується видів спорту з техніко-естетичною спрямованістю, до яких належать спортивна, художня, естетична гімнастика, спортивна акробатика, фігурне катання на ковзанах, спортивні танці, артистичне плавання та ін. Разом з тим, слід зауважити, що якщо в спорті ця тема розглядається і має певні напрацювання, то в галузі педагогіки хореографії проблема індивідуального стилю керівника, педагога танцювального колективу лишається поза увагою дослідників. Усе це свідчить про актуальність дослідження індивідуальних стилів діяльності тренерів з техніко-естетичних видів спорту і педагогів танцювальних колективів, а отримані результати дозволять обирати оптимальні з них для досягнення успіху в обраній галузі.

Мета і завдання

Враховуючи вищенаведене, метою роботи є аналіз і порівняння індивідуальних стилів роботи тренерів з техніко-естетичних видів спорту та педагогів танцювальних колективів і хореографічних шкіл.

Відповідно до мети у роботі були поставлені такі завдання: проаналізувати та схарактеризувати індивідуальні стилі роботи, притаманні тренерам і керівникам танцювальних колективів (за даними науково-методичної літератури); визначити позитивні та негативні риси кожного з виділених індивідуальних стилів роботи; порівняти особливості індивідуальних стилів роботи педагогів танцювальних колективів, хореографічних шкіл і тренерів з техніко-естетичних видів спорту.

Методи дослідження

Методи дослідження слугували вирішенню поставлених завдань і включали групу теоретичних (теоретичний аналіз і узагальнення даних наукових і методичних джерел та інформації з інтернет-ресурсів, аналіз, синтез і порівняння) і емпіричних (опитування, педагогічне спостереження) методів.

Опитування проводилося серед педагогів-хореографів танцювальних колективів і державної та приватних хореографічних шкіл, а також тренерів з техніко-естетичних видів спорту, які працюють у ДЮСШ, СДЮСШОР і спортивних клубах м. Львова і м. Одеси. В опитуванні взяло участь: 14 педагогів-хореографів з

восьми танцювальних колективів, 9 педагогів державної та трьох приватних хореографічних шкіл і 18 тренерів, які працюють зі спортсменами, що займаються художньою, спортивною та естетичною гімнастикою, спортивною акробатикою та аеробікою. У процесі опитування були задані питання щодо поведінки педагога і тренера на тренуваннях, репетиціях, виступах і змаганнях, стилю роботи респондентів зі школярами різних вікових груп, методів досягнення ними максимального результату, способів використання творчого та індивідуального підходів та ін. Результати опитування були підкріплені даними, отриманими в процесі педагогічного спостереження. Одночасно з опитуванням педагогів було проведено анонімне опитування учнів танцювальних колективів і спортивних секцій (118 осіб) з метою визначення рис характеру і стилю роботи педагогів і тренерів, що формують позитивний і негативний тип керівника і його авторитет.

Результати

Враховуючи подібні риси професійної діяльності тренерів з техніко-естетичних видів спорту та педагогів танцювальних колективів і хореографічних шкіл (розгляд яких не входить у завдання цієї статті), будемо спиратися на результати досліджень, виконаних в теорії спорту (Тодорова, 2015; 2016). Для подальшого пояснення результатів дослідження вважаємо за необхідне коротко зупинитися на характеристиках основних індивідуальних стилів роботи тренерів із виділенням позитивних і негативних рис кожного з них.

Авторитарний (командний або директивний) стиль передбачає вирішення усіх питань, пов'язаних з організацією та проведенням навчально-тренувальних занять, змагань, виступів, вибором музичного супроводу, постановкою змагальних композицій і т. п., самим тренером або педагогом, при цьому учням відводиться роль виконавців його команд. Домінування педагога часто пригнічує ініціативу, творчість, самостійність учнів. Хоча цей стиль керівництва може мати місце в разі відсутності відповідної дисципліни, а також в екстремальних ситуаціях (відповідальні змагання, виступи, концерти), коли вимагається максимальне напруження сил, в умовах стресових ситуацій тощо. Однак, слід зазначити, що тривале використання в роботі авторитарного стилю створює специфічний психологічний клімат серед учнів, для якого характерними ознаками є постійна напруженість, конфліктність, відсутність творчого підходу, слабкі міжособистісні зв'язки між членами колективу.

Демократичний (колегіальний або сумісний) стиль передбачає демократичну модель керування, яка стимулює прояви активності, ініціативності, самостійності у прийнятті рішень або будь-яких інших діяч учнів. Педагог не вдається до постійної дріб'язкової опіки своїх підлеглих, а чітко формулює основні завдання й визначає способи їх вирішення, даючи можливість учням проявити власну ініціативу. Саме цей стиль здатний забезпечити баланс між мотивацією людини і здатністю приймати рішення та діяти. Демократичний стиль роботи особливо прийнятний у керуванні спортсменами або танцюристами високої кваліфікації. На думку О. О. Николаєвої (Николаєва, 2017), спортивна команда, яка вихована на основі принципів демок-

ратичного керівництва відрізняється свідомістю, згуртованістю, самодисципліною, творчою активністю, здатністю вирішувати складні завдання в умовах тренувань і змагань. Однак цей стиль роботи та керівництва не в повній мірі відповідає початковому етапу підготовки, слабо підготовленому колективу, а також групі, де необхідно налагодити дисципліну.

Ліберальний (погоджувальний) стиль полягає у якомога найменшому втручанні педагога у внутрішній світ свого учня. При цьому педагог забезпечує мінімальне керівництво своїми підлеглими, послуговуючись лише загальними вказівками та інструкціями. Такий стиль керівництва, на думку окремих авторів, не забезпечує належної дисципліни і не може використовуватися в спорті (Льїн, 2012; Николаєва та ін., 2017). Хоча він може мати місце з дорослими людьми високої кваліфікації, а також в окремі періоди їхньої підготовки. Тренер-ліберал, як правило, не здатний тривалий час на належному рівні утримувати керівництво командою та з часом попадає під вплив своїх учнів або колективу.

Крім того в окремих джерелах згадуються й інші стилі роботи тренерів в різних видах спорту, які також мають місце й серед педагогів-хореографів. Так відомий американський спортивний психолог Брайент Дж. Кретті (Кретті, 1978) наводить декілька моделей типів тренерів, які були визначені шляхом опитування спортсменів. Автор умовно поділяє їх на позитивні й негативні типи.

До перших належать: 1) *підтримуючий тип* тренера, стиль керівництва якого полягає у підтримці, підбадьорюванні свого спортсмена, особливо у важких ситуаціях, в орієнтації на подальші досягнення, застереженні від можливих помилок; 2) *холоднокровний тип* керівництва притаманний тренерам, які зберігають спокій у будь-яких ситуаціях, вміють заспокоїти учнів, прийняти правильне рішення; 3) *тренер-психолог* – успішно керує командою, може привести до оптимального рівня збудження, попередити страх, розуміє психологічний стан своїх підлеглих; 4) *тренер-оратор* – вдало користується словесними методами і без зайвого тиску може налаштувати учнів на активну роботу. До негативних типів тренерів автор відносить: 1) *тренера-кривдника*, який звик ображати свої учнів; 2) *тренера-крикуна*, який вважає, що успіх його роботи залежить від голосності його крику; 3) *тренер-месник* для якого невдачі учнів загрожують його кар'єрі, готовий карати підлеглих за недостатню активність та старанність; 4) *тренер-душитель*, який добре працює на тренуванні, однак з наближенням змагань може впасти у шоківий стан; 5) *тренер-герой* – намагається показати усім, хто є тренером переможців і чия в цьому заслуга; 6) *тренер-професор* – користується науковим підходом, але ставить занадто складні плани та установки на тренуванні або змаганні.

За даними С. Зеліксон (Зеліксон, 2020), в спортивній гімнастиці крім того виділяють ще такі основні стилі роботи тренера: ідеалістичний, навчальний, товариський і амбіціозний.

Окремі тренери та педагоги, не маючи достатнього досвіду роботи з дітьми, часто встають на помилковий шлях завоювання авторитету серед учнів. Як і стилі роботи педагогів авторитет може мати позитив-

ний або негативний вплив на сумісну діяльність тренерів і спортсменів, керівників і учнів. Автори виділяють типи авторитетів, яких бажано уникати у роботі з дітьми: псевдо авторитет доброти, підкупу, обіцянок; авторитет придушення; відстані; педантизму; резонанса та ін. (Брайент, 2008; Вечер, 2011).

Результати опитування та педагогічних спостережень за поведінкою і індивідуальним типом роботи тренерів з техніко-естетичних видів спорту та педагогів-хореографів, а також опитування їхніх учнів виявили досить цікаву ситуацію (табл. 1).

Таблиця 1

Результати виявлення індивідуального типу роботи тренерів і педагогів-хореографів у різних установах (%)

Установа	Індивідуальні стилі роботи			
	Авторитарний	Демократичний	Ліберальний	Змішаний
Хореографічна школа	40	32	16	12
Хореографічний колектив	8	40	29	23
Спортивна секція	46	24	12	18

Слід вказати, що у переважній більшості як тренери, так і педагоги-хореографи реально оцінюють свій індивідуальний стиль роботи, що було підтверджено результатами педагогічних спостережень. Лише 4% з них схильні дещо не «помічати» перебільшення свого авторитаризму або ліберальності.

Отримані дані свідчать, що в спорті та хореографічних школах превалюють жорсткіші вимоги до учнів, що позначається на індивідуальному стилі керівництва. Саме тоді педагоги танцювальних колективів

частіше використовують демократичний і ліберальний стиль з метою зберегти дітей у колективі, заохотити до занять, розвинути в них творчі здібності. Крім того, не слід забувати, що на заробітну плату педагогів-хореографів у танцювальних колективах суттєво впливає кількість дітей, які займаються у групі.

Розглядаючи особливості прояву індивідуальних стилів педагогів і тренерів залежно від вікових особливостей школярів, було встановлено, що з віком суттєво змінюється їх відношення до підлеглих (табл. 2).

Таблиця 2

Прояви індивідуального типу роботи тренерів і педагогів-хореографів залежно від віку школярів (%)

Установа	Вікова група	Індивідуальні стилі роботи			
		Авторитарний	Демократичний	Ліберальний	Змішаний
Хореографічна школа	Молодша	6	8	8	4
	Середня	12	12	6	3
	Старша	22	12	2	5
Хореографічний колектив	Молодша	1	9	12	4
	Середня	3	9	12	8
	Старша	4	22	5	11
Спортивна секція	Молодша	10	2	8	6
	Середня	12	4	4	6
	Старша	24	18	-	6

Намагаючись досягнути спортивних результатів, тренери здебільшого використовують авторитарний метод роботи зі спортсменами, нав'язуючи їм свою думку і вимагаючи безапеляційного підкорення. Причому це спостерігається навіть у групах початкової підготовки (10%). Причинами такого становища можна назвати тенденції розвитку техніко-естетичних видів спорту, а саме: жорстка конкуренція, зміни правил змагань в бік постійного зростання вимог, рання спеціалізація і передчасне завершення спортивної кар'єри, різке зростання фізичного навантаження, високі вимоги до рівня розвитку фізичних якостей. Зрозуміло, що в сучасному спорті неможливо досягнути успіху без відповідної дисципліни (Тодорова, 2017).

Аналогічна ситуація спостерігається й у роботі педагогів-хореографів хореографічних шкіл, для яких характерними ознаками діяльності є жорстокі умови

відбору до занять, тривала система підготовки, наявність програмних вимог, що регламентують перехід учнів з одного класу до іншого і т. д.

Як тренеру з виду спорту, так і педагогу-хореографу важливо знати, як оцінюють його особистість спортсмени і танцюристи. Опитування, проведене серед спортсменів і учнів танцювальних колективів, в тому числі хореографічних шкіл, свідчить про те, що авторитет педагога щільно пов'язаний з індивідуальним стилем його роботи, є визначальною умовою успішності, а також ефективності його впливу на учня. Причому для багатьох учнів педагог є ідеалом поведінки, а провідними якостями, яким школярі намагаються наслідувати є: справедливість, захоплення своєю справою, глибокі знання і вміння, вимогливість до себе і оточення. Незалежно від вибору спеціалізації (спорт, хореографія, народні танці) і віку опитаних,

школярі більше всього негативних оцінок поставили тренерам і педагогам-крикунам і душителям.

Обговорення

Оцінюючи результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що умови діяльності, а також вимоги, що пред'являються до її результатів, у певній мірі визначають індивідуальний стиль роботи та поведінки тренера у техніко-естетичних видах спорту, керівника і педагога-хореографа.

У результаті проведеного опитування і педагогічного спостереження було встановлено, що: у техніко-естетичних видах спорту, особливо в роботі з кваліфікованими спортсменами, превалює авторитарний стиль діяльності тренерів (у середньому шкільному віці – 12%, у старшому – 24%; табл. 2). Вочевидь отримані дані можна пояснити: бажанням тренерів в короткі терміни досягти максимально можливого результату; зростанням вимог до технічної та естетичної складової змагальних програм; раннім початком занять спортом і передчасним завершенням спортивної кар'єри; постійним оновленням правил змагань; суворим вимогам до дисципліни; дотриманням спортивного режиму тощо. Необхідно відзначити досить високий відсоток тренерів, які дотримуються демократичного стилю роботи зі спортсменами старших розрядів (18%; табл. 2), довіряючи їм і стимулюючи розвиток творчої ініціативи.

Аналогічну картину було зафіксовано у хореографічних школах, де в індивідуальному стилі роботи педагогів-хореографів переважає авторитарність, незаперечність, що має місце у навчанні учнів переважно середніх (12%) і старших (22%) класів (табл. 2). Однак, намагаючись зберегти зацікавленість дітей до занять хореографією, педагоги в молодших класах більше використовують демократичний і ліберальний стилі (по 8%; табл. 2). Отримані дані можна пояснити досить високими вимогами до професійної підготовки майбутніх артистів балету; тривалістю оволодіння великим арсеналом хореографічних вправ; вимогами до зовнішнього вигляду і масо-ростових показників тіла; необхідністю з перших днів занять налагодити дисципліну, як одного зі способів ефективності навчання і попередження травм опорно-рухового апарату.

Зовсім іншу ситуацію можна спостерігати у дитячих танцювальних колективах, де переважає демократичний і ліберальний стилі роботи педагогів-хореографів, незалежно від вікових особливостей учнів (відповідно 9% і 12% в учнів молодшого і середнього шкільного віку і 22% і 5% – старшого шкільного віку; табл.2). Пояснення цьому можна знайти у бажанні педагога створити колектив з постійним складом учнів, що відрізняється власним почерком; використанням різних засобів, форм і методів роботи (імпровізація, арт-терапія, музично-ритмічне виховання тощо), а також досить толерантними умовами відбору.

Разом із вищевикладеним, слід сказати про те, що у «чистому вигляді» різноманітні прояви стильової діяльності тренера і педагога-хореографа зустрічаються досить рідко, про що свідчить наявність змішаних стилів роботи (від 12% до 23%; табл. 1). Педагоги намагаються змінювати стилі своєї роботи залежно від різних

обставин. Тому для досягнення успіху тип роботи і поведінки педагога повинен бути максимально адаптованим до вимог конкретної ситуації, етапу підготовки, рівня підготовленості та вікових особливостей групи, календаря змагань або виступів, індивідуальних особливостей учнів та ін.

Висновки

1. Найповніше особистість тренера і педагога-хореографа танцювального колективу визначається індивідуальним стилем його керування. У зв'язку з цим виокремлено відносно контрастні стилі керівництва, до яких належать авторитарний, демократичний і ліберальний. Кожен з індивідуальних стилів керівництва має позитивні та негативні риси, однак у «чистому вигляді» вони існують дуже рідко.

2. Встановлено, що в діяльності тренерів з техніко-естетичних видів спорту превалює авторитарний стиль роботи, особливо в роботі з кваліфікованими спортсменами (12% – 24%), що можна пояснити бажанням в короткі терміни досягти максимального результату, зростанням вимог до змагальних програм, ранньою спеціалізацією і передчасним завершенням спортивної кар'єри, постійним оновленням правил змагань, суворими вимогам до дисципліни, дотриманням спортивного режиму тощо. Зареєстровано досить високий відсоток тренерів, які дотримуються демократичного стилю роботи зі спортсменами старших розрядів (18%), довіряючи їм і стимулюючи розвиток творчої ініціативи.

3. В індивідуальному стилі педагогів-хореографів, які працюють у хореографічних школах, переважає авторитарність, що виявлена під час навчання учнів середніх (12%) і старших (22%) класів. Однак в молодших класах більше використовується демократичний і ліберальний стиль роботи (по 8%). Отримані дані можна пояснити високими вимогами до професійної підготовки майбутніх артистів балету; тривалістю навчання; вимогами до масо-ростових показників тіла; необхідністю з перших днів занять налагодити дисципліну для ефективності навчання і попередження травм опорно-рухового апарату.

4. У дитячих танцювальних колективах незалежно від вікових особливостей учнів переважає демократичний і ліберальний стиль роботи педагогів-хореографів, що пояснюється бажанням педагога створити колектив з постійним складом учнів, використанням різних засобів, форм і методів роботи, а також толерантними умовами відбору.

5. Для ефективного керування своїми підлеглими тренер і педагог-хореограф повинні мати напрацювання розумного співвідношення авторитарного, демократичного і ліберального стилю роботи. Наявність змішаних стилів роботи (12% - 23%) свідчить про те, що у «чистому вигляді» різноманітні прояви стильової діяльності тренера і педагога-хореографа зустрічаються досить рідко. Для досягнення успіху тип роботи і поведінки тренера і педагога-хореографа повинен бути максимально адаптованим до вимог конкретної ситуації, етапу підготовки, рівня підготовленості та вікових особливостей групи, календаря змагань або виступів, індивідуальних особливостей учнів та ін.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні поведінки тренера з виду спорту і педагога-хореографа в умовах навчально-тренувальних занять

Література

1. Брайент Дж. Кретти. Психология в современном спорте. Москва: Физкультура и спорт, 2008. 82 с.
2. Вечер Л. С. Поведение руководителя: практ. пособие. Минск: Новое знание, 2011. 208 с.
3. Зеліксон С. Стили работы тренеров в гимнастике. URL: <https://gksport.ru/sergej-zelikson-stili-raboty-trenerov-v-gimnastike> (Дата звернення: 27.09.2020).
4. Ильин Е. П. Психология спорта. СПб.: Питер, 2012. 352 с.
5. Кретти, Брайент Дж. Психология в современном спорте. Москва: Физкультура и спорт, 1978. 224 с.
6. Николаева О. О., Марков К. К. Стиль тренера в успешной спортивной деятельности // *Современные наукоемкие технологии*. 2017. № 6. С. 146–151. URL: <http://top-technologies.ru/ru/article/view?id=36715> (Дата звернення: 27.09.2020).
7. Пристинський В. М., Ольшанська Н. О., Пристинська Т. М. Психологічна підготовка майбутнього тренера в мистецтві управління спортивною командою. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2014. Вип. 118(2). С. 187–189.
8. Тодорова В. Г. Сучасний стан і перспективи хореографічної підготовки в складнокоординаційних видах спорту. *Наука і освіта*. 2015. № 5. С. 119–124.
9. Тодорова В. Г. Значення хореографічної підготовки у видах спорту зі складною координацією. *Наука і освіта*. 2016. № 5. С. 188–193.
10. Todorova V. H. Peculiarities of Objective Evaluation of Choreographic Preparedness at Different Stages of Long-Term Athletic Performance (Through the Example of Aerobic Gymnastics). *Science and Education*. 2017. № 2. С. 63–69.

References

1. Brayent, Dzh. Kretti. (2008). *Psikhologiya v sovremennom sporte [Psychology in modern sports]*. Moscow: Physical Culture and Sports [in Russian].
2. Vecher, L. S. (2011). *Povedeniye rukovoditelya*

(репетицій) і змагань (виступів, концертної діяльності), а також відмінності в індивідуальних типах діяльності державних і приватних установ.

[*Behavior of the leader*]. Minsk: New knowledge [in Belorussian].

3. Zelikson, S. (2020). *Stili raboty trenerov v gimnastike [Styles of work of trainers in gymnastics]*. Retrieved from <https://gksport.ru/sergej-zelikson-stili-raboty-trenerov-v-gimnastike> [in Russian].

4. Ilin, Ye. P. (2012). *Psikhologiya sporta [Psychology of sport]*. St. Petersburg: Piter [in Russian].

5. Kretti, Brayant Dzh. *Psikhologiya v sovremennom sporte. (1978). [Psychology in modern sports]*. Moscow: Fizkultura i sport [in Russian].

6. Nikolayeva, O. O., Markov, K. K. (2017). Stil trenera v uspešnoy sportivnoy deyatelnosti [The coach's style in successful sports activity]. *Sovremennyye naukoemkiye tekhnologii – Modern science-intensive technologies*, 6, 146–151. Retrieved from <http://top-technologies.ru/ru/article/view?id=36715> [in Russian].

7. Prystynskyy, V. M., Prystynskyy, N. O., & Olshanska, T. M. (2014). Psykholohichna pidhotovka maybutnoho trenera v mystetstvi upravlinnya sportyvnoy komandoyu [Psychological training of the future coach in the art of sports team management]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu – Visnyk of Chernihiv National Pedagogical University*, 118 (2), 187–189. [in Ukrainian].

8. Todorova, V. H. (2015). Suchasnyy stan i perspektyvy khoreorafichnoyi pidhotovky v skladnokoordynatsiynykh vydakh sportu [The current state and prospects of choreographic training in complex coordination sports]. *Nauka i osvita*, 5, 119–124 [in Ukrainian].

9. Todorova V. H. (2016). Znachennya khoreorafichnoyi pidhotovky u vydakh sportu zi skladnoyu koordynatsiyeu [The value of choreographic training in sports with complex coordination]. *Nauka i osvita*, 5, 188–193 [in Ukrainian].

10. Todorova, V. H. (2017). Peculiarities of Objective Evaluation of Choreographic Preparedness at Different Stages of Long-Term Athletic Performance (Through the Example of Aerobic Gymnastics). *Science and Education*, 2, 63–69 [in English].

Valentyna Todorova,

*Doctor of Physical Education and Sport, associate professor,
The State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D Ushynsky”,
26, Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine,*

Valentina Sosina,

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), professor,
head of the Department of Choreography and Art Studies,
Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Bobersky,*

Valentyna Vartovnyk,

*Honored art Worker of Ukraine, associate professor,
Department of Choreography and Art Studies,
Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Bobersky,*

Natalia Pugach,

*PhD (Candidate of Physical Education and Sport), professor,
head of the Department of Choreography and Art Studies,*

**FEATURES OF THE INDIVIDUAL STYLE OF COACH AND TEACHER WORK OF
THE CHOREOGRAPHIC TEAM**

The paper presents the results of studying the peculiarities of work styles (authoritarian, democratic, liberal) and the behavior of coaches in technical and aesthetic sports and choreographers. The purpose of the work was to analyze and compare the individual styles of coaches' work in technical and aesthetic sports and teachers of dance groups and choreographic schools. A group of theoretical and empirical methods were used in the study. The survey involved: 14 choreographers from eight dance groups, 9 teachers from public and three private choreographic schools and 18 coaches working with representatives of artistic, sports and aesthetic gymnastics, sports acrobatics and aerobics as well as 118 students engaged in choreography and sports. The results of the survey were supported by pedagogical observation data. The study made it possible to identify priority work styles of coaches in technical and aesthetic sports and teachers-choreographers which depend on many factors, including the type of activity, age characteristics of students, training and training stage, etc. It was found that the authority of the coach and teacher is a determining condition for his/her success, the effectiveness of the impact on students as well as associated with the individual style of his/her work. The obtained results can be used in the practice of coaches in technical and aesthetic sports as well as teachers of dance groups and choreographic schools for effective interaction in the system «teacher, coach – student».

Keywords: work styles, authoritarian, democratic, liberal, coaches, choreographers, technical and aesthetic sports, dance groups.

Подано до редакції 01.10.2020

УДК: 378.147+37.026

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2020-3-22>

Раиса Мартынова,
доктор педагогических наук, профессор,
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический
университет имени К. Д. Ушинского»,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

**МОДЕЛИРОВАНИЕ ЗВЕНЬЕВ ОРГАНИЗАЦИОННОГО И СОДЕРЖАТЕЛЬНОГО БЛОКОВ
ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМ ДИСЦИПЛИНАМ**

В статье представляется моделирование звеньев организационного и содержательного блоков процесса обучения образовательным дисциплинам и в частности курса «Истории методики обучения иностранным языкам» студентов гуманитарных факультетов, на основе установленных автором методологических закономерностей. Для достижения поставленной цели использовались такие методы: метод изучения и анализа психологической, лингвистической и методической литературы по теме, а также метод моделирования процесса обучения любой образовательной дисциплины. Установлено, что обучение любой образовательной дисциплине правомерно осуществлять: 1) на четырех этапах: рецептивном, репродуктивном, продуктивном и рефлексивном; 2) с целями: а) восприятия и осмысления изучаемого материала на первом этапе; б) воспроизведения изучаемого материала на втором; в) анализа и обсуждения изучаемого материала на третьем; г) интерпретации изучаемого материала, его дополнения, углубления и творческого применения на четвертом; 3) с обязательным повторением содержания предыдущих элементов предмета при изучении следующих для блокирования процесса забывания и системного накопления приобретаемых знаний; 4) путем приобретения знаний каждого элемента предмета обучения и развития на их основе постепенно усложняющихся умений: от рецептивных к репродуктивным, а от них к продуктивным и рефлексивным.

Ключевые слова: моделирование, модель процесса обучения; организационный и содержательный блоки процесса обучения, образовательные дисциплины.